
Народне мистецтво
у міждисциплінарних дискурсах:
історія, теорія,
методика, термінологія

УДК 7.031.4.016.4:391-037(477:474.5)

У ПОШУКАХ
ЕТНОМИСТЕЦЬКОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ:
УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ СТУДІЇ
(ЗУСТРІЧ ДРУГА)

Олена ФЕДОРЧУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4724-3566>

кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України, відділ народного мистецтва
Проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна. folena@i.ua,

Олена НИКОРАК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0887-8929>

доктор мистецтвознавства, професор, провідний науковий
співробітник, Інститут народознавства НАН України,
відділ народного мистецтва. Проспект Свободи 15, 79000,
Львів, Україна. olenanykorak@gmail.com

Егле КУМПІКАЙТЕ

доктор технічних наук, доцент, Каунаський технологічний
університет, факультет механічної інженерії і дизайну,
кафедра виробничої інженерії, Вулиця Студенту, 56, LT-51424
Каунас, Литва. egle.kumpikaite@ktu.lt

Дайва МІЛАШЕНЄ

доктор технічних наук, старший науковий співробітник,
Каунаський технологічний університет, факультет механічної
інженерії і дизайну, кафедра виробничої інженерії,
Вулиця Студенту, 56, LT-51424 Каунас, Литва
daiva.milasiene@ktu.lt

Еріка НЕНАРТАВІЧЮТЕ

старший співробітник Музею народного побуту Литви,
Відділ побуту, народного промыслу та ремесел
erikanort@yahoo.com

Стаття продовжує серію хронік, мета яких — висвітлювати українсько-литовський міждисциплінарний науково-дослідний проект «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри». Представляються результати другої зустрічі, що відбулася в Музеї народного побуту Литви (Литва, Румшішкес, район Кайшядоріс) у червні 2018 року.

Ключові слова: Україна, Литва, етнографічний текстиль, технічний орнамент, художній орнамент.

Olena FEDORCHUK

*PhD in Arts,
Senior Researcher at the Ethnology Institute
National Academy of Sciences of Ukraine,
Folk Art Department
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine.
folena@i.ua*

Olena NYKORAK

*Doctor in Arts, Professor,
Leading Researcher at the Ethnology Institute
National Academy of Sciences of Ukraine,
Folk Art Department
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine.
olenanykorak@gmail.com*

Egle KUMPIKAYT

*PhD in Technical Sciences,
Associate Professor at the Kaunas University of Technology,
Faculty of Mechanical Engineering and Design,
Department of Production Engineering
Studentu str. 56, LT-51424 Kaunas, Lithuania
egle.kumpikaite@ktu.lt*

Diva MILAZHENE

*PhD in Technical Sciences,
Senior Researcher at the Kaunas University of Technology,
Faculty of Mechanical Engineering and Design,
Department of Production Engineering
Studentu str. 56, LT-51424 Kaunas, Lithuania
daiva.milasiene@ktu.lt*

Erika Nenartavičiūtė

*Senior Officer at the Museum
Open Air Museum of Lithuania in Rumšiškės
erikanort@yahoo.com*

IN THE SEARCH OF ETHNO-ARTISTIC
IDENTITY: UKRAINIAN-LITHUANIAN STUDIOS
(the second meeting)

This paper continues chronicle series dedicated to Ukrainian-Lithuanian interdisciplinary research project «Ornamentation of West Ukrainian and Lithuanian Folk Textile: Universal and Unique Parameters». The results of the second meeting in June 2018, held in the Open Air Museum of Lithuania (Lithuania, Rumšiškės, Kaishiadoris district), are presented.

Keywords: Ukraine, Lithuania, ethnographic textile, technical ornament, artistic ornament.

Вступ. Загроза уніфікації культурного розмаїття світу активізувала міжнародні наукові студії навколо феномену етнічної самобутності. Зокрема до провідних завдань мистецтвознавства сьогодні належить пошук універсальних та унікальних рис етнічних мистецьких традицій.

У числі актуальних досліджень — дворічний українсько-литовський проект «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри» (2018—2019). Його особливість у міждисциплінарному підході та об'єднанні наукового потенціалу учених двох країн. Орнаментаку етнографічного текстилю взялися разом досліджувати українські мистецтвознавці (співробітники відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України), литовські технологи текстильного виробництва (співробітники кафедри матеріалознавства факультету Інженерії механіки і дизайну Каунаського технологічного університету) й литовський етнограф (співробітниця Музею народного побуту Литви).

Мета дослідження — визначити універсальні та унікальні параметри орнаментаки етнографічного текстилю. У центрі уваги пам'ятки народного ткацтва як давнього виду декоративно-ужиткового мистецтва, у якому добре збереглися архетипи національної орнаментаки [1, с. 333].

Основна частина. Перша зустріч учасників проекту відбулася у Львові в Інституті народознавства НАН України. Упродовж 23—25 січня 2018 р. пройшли робоча зустріч, ознайомчий семінар і розпочалася робота по фіксації та комплексному аналізу матеріальних пам'яток українського народного ткацтва [1].

З 11 по 14 червня 2018 р. спільна науково-дослідницька робота українських та литовських учених продовжилася на території Музею народного побуту Литви у Румшішкесі (район Кайшядоріс). Учасниками другої зустрічі з українського боку стали: Людмила Герус, Олена Федорчук, Олег Болюк, Олена Козакевич, Тетяна Куцир (м. Львів, Інститут народознавства). Литовську сторону представили: Егле Кумпікайте, Дайва Мілашене, Жанета Рукуйжене (м. Каунас, Каунаський технологічний університет) та Еріка Ненартавічюте (Кайшядоріський рн, Румшішкес, Музей народного побуту Литви). Іл. 1.

Дослідники етнографічного ткацтва Західної України та Литви провели науковий семінар та продо-

Іл. 1. Учасники українсько-литовського міждисциплінарного проекту «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри» біля карти ОАМЛ. Зліва направо: Тетяна Куцир, Віда Олехновичене, Аудронє Рагайшене, Дайва Мілашене, Егле Кумпікайте, Людмила Герус, Олена Федорчук, Олена Козакевич, Олег Болюк, Еріка Ненартавічюте. 12.06.2018, ОАМЛ

Іл. 2. Триває науковий семінар «West-Ukrainian Ethnographic Textiles in the Studies of Lviv Art Critics School». Доповідає Л. Герус. 12.06.2018, ОАМЛ. Фото О. Федорчук

вжили роботу по виявленню, збору й опрацюванню типових пам'яток народного текстилю XIX — першої половини XX ст. [1; 2; 3].

Під час наукового семінару «West-Ukrainian Ethnographic Textiles in the Studies of Lviv Art Critics School» («Західноукраїнський етнографічний текстиль у дослідженнях львівської мистецтвознавчої школи») було виголошено сім доповідей.

З презентації завідувача відділу народного мистецтва Л. Герус «Scientific researches in the Institute of Ethnology, NAS, Ukraine» («Наукові студії Інституту народознавства, НАН, Україна») литовські колеги мали змогу дізнатися про основні напрямки ро-

Іл. 3. Триває науковий семінар «West-Ukrainian Ethnographic Textiles in the Studies of Lviv Art Critics School». Доповідає О. Болюк. 12.06.2018, ОАМЛ. Фото Т. Куцир

боти та монографії співробітників відділу народного мистецтва ІН НАН України. Іл. 2.

У підготованій Оленою Никорак та проголошеній Т. Куцир презентації «Western Ukrainian Fabrics Ornamentation of the XIX Century» («Орнаментика західноукраїнських тканин XIX ст.») було проілюстровано близько сотні творів, виконаних західноукраїнськими народними майстрами. Значну частину проілюстрованих пам'яток склали традиційні і сучасні карпатські ліжники та створені на їх основі комплекти сучасного одягу. Було також продемонстровано світлини комплектів реконструйованого волинського і поліського вбрання, створені у Центрі дослідження й відродження Волині, зокрема в ткацькій майстерні «Легенди Волині». Цей осередок сучасного ткацтва, заснований у 2010 р. в м. Радивилів на Рівненщині, фахово займається відродженням унікальних за фізичними якостями й естетичними цінностями «серпанкових» полотен, одягових компонентів з нього та інших виробів.

Завдяки презентації Т. Куцир «Embroidery in the West-Ukrainian Folk Costume of the XIX Century» («Вишивка в народному костюмі Західної України XIX ст.») присутні дізналися про особливості вишитих компонентів народного вбрання Західної України, а саме етнографічних регіонів: Опілля Підгір'я, Бойківщини та Покуття. Аналізувалися види швів та найхарактерніші орнаментальні мотиви, які найбільше поширені на українських сорочках (чоловічих, жіночих, дитячих), спідницях і запасаках.

У доповіді О. Козакевич «Features of Knitted and Lace Items Technical Ornaments in the Western Ukrainian Folk Clothes of the Late XIX — Early XX Centuries» («Особливості технічного орнаменту в'язаних та мереживних виробів у західноукраїнському народному одязі кінця XIX — початку XX ст.») було охарактеризовано та проілюстровано основні риси технічного орнаменту на капчурах, штучах, рукавицях, нараквицях, поясах і очіпках.

У презентації О. Федорчук «Beads Decor's motifs of West-Ukrainian Folk Clothes of the XIX Century» («Мотиви бісерного декору західноукраїнського народного одягу XIX ст.») прозвучала інформація про технологічні та художньо-стилістичні особливості орнаментики бісерних прикрас XIX ст. Основну увагу учена зосередила на локальних композиційних відмінностях творів з трьох найдавніших ареалів традиції бісерного оздоблення народної ноші українців — Північної Буковини, Західного Поділля та Покуття.

Інформативно цінною стала й презентація О. Болюка «Woodcarving Forms Ornaments for Printed Fabrics of the First Third of the XX Century from the Fabrics Fund of Lviv Museum of Ethnography and Art Crafts» («Орнаменти різьблених форм-«манер» для вибірки першої третини XX ст. з фонду тканин Музею етнографії та художнього промислу у Львові»). Було представлено світлини вибірячених дощок та дерев'яних штампів кінця XIX — першої половини XX ст. з контррельєфами мотивів та фрагментів орнаменту. На основі проілюстрованих артефактів виділено більше десяти типів найпоширеніших композиційних схем. Виступ О. Болюка викликав низку запитань, зокрема у литовських колег, для яких народна вибірка виявилася малознаним різновидом народного текстилю. Іл. 3.

Семінар завершила ще одна доповідь Л. Герус «Functioning of Fabrics and Bread as Complementary Constructs in Ukrainian Rituals» («Функціонування тканин і хліба як взаємодоповнюючих конструктів українських обрядів»), у якій учена акцентувала увагу на глибоких традиціях використання народної тканини та хліба як традиційних оберегів благополуччя і достатку.

Візуалізоване знайомство литовських учених з науковими пріоритетами українських колег, що відбулося під час наукового семінару, суттєво розширило знання литовських учасників проекту про композиційне багатство західноукраїнського текстилю, його технологічні та художньо-стилістичні особливості. Науковий

семинар ще більше наблизив міждисциплінарний колектив до досягнення спільних цілей проекту, зокрема, до розуміння взаємодоповнюючої специфіки індивідуальних тематик кожного з учасників проекту.

Вагомі результати принесла спільна робота по опрацюванню артефактів етнічного мистецтва литовців, що зберігаються в Музеї народного побуту Литви (Румшішкес, район Кайшядоріс), у якому представлені всі етнографічні регіони Литви кінця XVIII — першої половини XX ст.: Жемайтія, Аукштайтія, Дзукія, Сувалкія і Мала Литва. Музей заснований у 1966 р., тому основу колекції тканин складають відносно пізні пам'ятки, датовані першою половиною XX століття. Водночас, наукові співробітники підбирали до збірки музею твори, які репрезентують типово-автентичні риси народного литовського ткацтва. Іл. 4.

Завдяки прихильному ставленню дирекції музею та за активної організаційної діяльності її наукового співробітника Еріки Ненартавічюте учасники проекту змогли оглянути понад 1000 пам'яток, серед яких були твори різних видів народного мистецтва. Значну частину оглянутих експонатів сфотографовано для подальших порівняльних студій¹.

Згідно з індивідуальною тематикою українських вчених, залучених до гранту, зафотографовано було і твори, споріднені з ткацтвом видів етнографічного текстилю: плетіння, в'язання, вишивки, мережива, а також художнього дерева (знаряддя для ткацтва, меблі, архітектурні деталі, оздоблені візерунками). Оскільки за основу вивчення універсальних та унікальних параметрів етнічної орнаментики українців та литовців обрано саме орнаменту ткацтва, найбільшу частку опрацьованих пам'яток склали литовські домоткані вироби, здебільше — рушники, скатертини та наволочки, покривала, менше — запаски та пояси.

Фіксацію артефактів ткацтва, за відсутності української дослідниці О. Никорак, максимально виконали литовські учені. Добре злагодженому колективу технологів текстильного виробництва (наукових співробітників Каунаського технологічного університету) у співпраці з етнологом (науковим працівником

Іл. 4. Ознайомча екскурсія учасників проекту з експозицією Музею народного побуту Литви в Румшішкесі. 12.06.2018, OAML. Фото О. Федорчук

Іл. 5. Учасники українсько-литовського проекту опрацьовують фондову збірку етнографічного текстилю. На першому плані: Д. Мілашене, О. Козакевич. 12.06.2018, OAML. Фото О. Федорчук

Музею народного побуту Литви) вдалося сфотографувати і попередньо проаналізувати технічні параметри та художньо-стилістичні особливості 109 тканих виробів: скатертин (21 шт.), рушників (67 шт.) і наволочок (21 шт.). Іл. 5.

У фіксації тканих пам'яток (водночас із проведенням індивідуальних пріоритетних досліджень) участь брали також українські вчені. Зокрема, О. Козакевич фотографувала орнаменту домашнього текстилю (рушників та скатертин); О. Федорчук та Л. Герус — тканих поясів; Т. Куцир — інших компонентів народного одягу. Іл. 6, 7. Фотоархів проекту також поповнили раніше виконані фотографом музею світлин покривал (150 шт.) та інших тканин (228 шт.).

Збір артефактів домотканіх виробів литовців супроводжувалася постійними дискусіями, які сьогодні тривають в Online. Іл. 8.

¹ Зі сфотографованих пам'яток формується Фотоархів проекту «Орнаменту етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри». До Фотоархіву мають доступ усі учасники гранту. Це уможливило продуктивну роботу кожного навіть у разі його відсутності на будь-якій із зустрічей.

Іл. 6. Учасники українсько-литовського проекту опрацьовують фондову збірку етнографічного текстилю. На фото: О. Козакевич, Е. Кумпікайте, Т. Куцир, Е. Ненартавічюте. 13.06.2018, ОАМЛ. Фото О. Федорчук

Іл. 7. Учасники українсько-литовського проекту опрацьовують фондову збірку етнографічного текстилю. На фото: Л. Герус, Т. Куцир. 13.06.2018, ОАМЛ. Фото О. Федорчук

Загальновідомо, що відбитки текстильних фактур на керамічному посуді є не лише одним із найдавніших свідчень існування тканин, але й важливим джерелом вивчення первісних візерунків. У середині ХІХ ст. зарубіжні вчені започаткували дослідження технічного орнаменту давніх тканин і висловили міркування про те, що першовізорцями значної частини мотивів (для орнаментики усіх видів прикладного мистецтва) стали відтиски технологічної фактури тканин на керамічному посуді [5, с. 41—97; 6, с. 180—187]. Основоположними засобами формування мистецької виразності етнографічного текстилю були якість матеріалу — льону, коноплі, вовни: довжина і товщина волокон, гладка і лискуча чи шерехата поверхня, м'якість, еластичність,

жорсткість або твердість пряжі, рівномірність або нерівномірність, щільність чи «лівкість» скручування волокон під час прядіння, тональні градації кольорів та ін. Завдяки якісним характеристикам пряжі, навіть при найпростішому полотняному переплетенні, ткачі досягали дрібно- чи грубозернистої фактури у вигляді округлих, квадратних чи прямокутних рельєфних горбиків над поверхнею тканини [6, с. 180].

Вивчення технік ткацтва і варіантів їх виконання та способів декорування текстильних виробів були визначені українськими й литовськими ученими як відповідна позиція дослідження орнаментики етнографічного текстилю Західної України та Литви. Вже на початковому етапі порівняльних студій О. Никорак, Е. Ненартавічюте, Е. Кумпікайте, Д. Милашене на основі опрацьованих та сфотографованих українських (Музей етнографії та художнього промислу, м. Львів) та литовських (Музей народного побуту Литви, Румшішкес) пам'яток виявили чимало паралелей у вирішеннях технічного орнаменту тканин, полотен, компонентів народного одягу та виробів інтер'єрного призначення [7, с. 18—22]. Зокрема, у виконанні етнографічних тканин виділяють полотняне, саржеве, атласне, перебірне і закладне ткання.

Як уже зазначалося, у Румшішкесі найбільше уваги було приділено рушникам, скатертинам та наволочкам. Стосовно виробів цих типологічних груп було встановлено, що в Західній Україні та Литві їх виконували переважно полотняним, ажурним та різновидами саржевого переплетення.

Саржеве ткання формує структурну і фактурну цілість узорних тканин, у яких технічний орнамент виступає у вигляді скісних діагональних ліній (рельєфних пружків), вертикально чи горизонтально спрямованих зигзагів або сітки ромбиків. Саржевим переплетенням ткали полотна, сукна й поштучні вироби (рядна, верети, рушники, скатертини, спідниці, фартухи, а також запаски), які у народній термінології українців були відомі під назвою «чиноваті», «чинуваті», «чиновать», а у литовців — «*guoželis*», «*guožukas*».

Багатством і варіативністю фактурної пластики відзначалися саржеві світлотіньові візерунки у вигляді паралельних скісних ліній, які за формотворчими аналогіями українці називали «паси», «бартки», «парти», а литовці — «*juostelė*», «*dryželis*», «*guoželis*» (смуги). Іл. 9.

Розповсюдженим був також прийом саржевого переплетення, яким творили взір у вигляді паралельних зигзагів. В українців такі технічні взори мали назви: «смерічка», «сосонка», «луска», «на косульки», на хвойки»; у литовців — «eglutė», «eglela» (ялинка). Поширеним був і прийом саржевого переплетення, яким творили рапортний візерунок у вигляді сітки дрібних ромбиків, відомий в українців як «віконця», «кочільця», «очка», «вічка», «круги», «кружки», «в окружку» [6, с. 186—187], а у литовців — «rombeliai» (ромбики), «akutės» (очка) [8, л. 80—82].

Значно складнішою технікою перебірного ткацтва українські і литовські майстри створювали вигадливі за формою орнаментальні мотиви, які рельєфно виступали над тлом виробу, виконаним полотняним або репсовим переплетенням. Зокрема, варіантами техніки перебору ткали багатші за композицією вироби для житла (рушники, покривала, скатертини), а також компоненти одягу (запаски, фартухи, пояси) тощо. Іл. 10, 11.

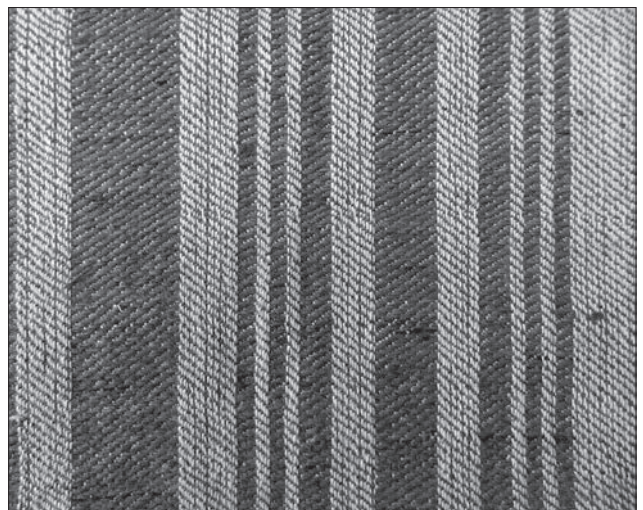
Дослідження етнічної і локальної специфіки технічних композицій, створених перебірною технікою ткацтва, ще потребує виявлення і подальшого збору пам'яток, їх фотографування, обмірювання та порівняльного аналізу. Наразі попередній порівняльний аналіз творів етнографічного ткацтва українців та литовців виявив багато паралелей у структурах технічного орнаменту. Тому надалі пильну увагу дослідники орнаментики ткацтва планують зосередити на виявленні унікальних рис, що за попередніми спостереженнями проявлялися у домінуючих комбінаціях технічних і художніх рішень.

Низку аналогій було виявлено українськими дослідниками також у виконанні в'язаних, плетених та вишитих артефактів. Водночас було зафіксовано й чимало розбіжностей.

Так, О. Козакевич зауважила, що у виготовленні ажурних литовських етнографічних скатертин і покривал використовувалися техніки в'язання гачком, філейне в'язання (вузликоне плетіння сіток), філейно-гіпюрна вишивка, плетіння на рамі. Натомість, для українських народних тканин з аналогічних типологічних груп ці техніки (за винятком в'язання гачком) у XIX — першій половині XX ст. не були характерні. Доволі розповсюдженим засобом художньої виразності тогочасних литовських ажурних інтер'єрних тканин була багатоколірність, тоді як для композиційних рішень українських ажурних скатертин та покривал поліхромія була не властивою [7, с. 18—22].

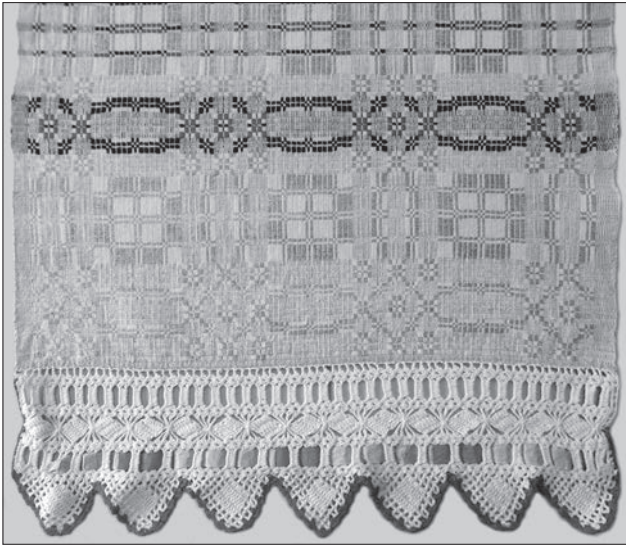

Іл. 8. Учасники українсько-литовського проекту діляться першими враженнями відносно особливостей орнаментики етнографічного текстилю. На фото: Аудроне Рагайшене, О. Болюк, Е. Кумпікайте, Д. Мілашене, Т. Куцир, О. Козакевич, Віда Олехновичене, Е. Ненартавічюте. 13.06.2018, OAML. Фото О. Федорчук

Іл. 9. Рушник. Фрагмент. Бавовняні та льняні нитки, саржеве ткацтво. 1920ті рр., Лаздівський рн (Дзукія). OAML, LVM-1962. Фотоархів проекту «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри»

У творах домашнього текстилю (покривала, рушники, серветки, наволочки) першої половини XX ст. Т. Куцир виявила використання прийомів вишивання: мережки і змережування, вирізування, листви вільного накреслення; а в орнаментуванні тогочасного литовського народного одягу — поєднання перебірного ткацтва та прийомів вишивання: хрестиком і вирізування. На вишитих компонентах одягу було зафіксовано вживання геометричних, рослинних, зооморфних, орнітоморфних та антропоморф-

Іл. 10. Рушник для обв'язування дружби. Фрагмент. Бавовняні та лляні нитки, паперова стрічка, ремізне тканиня, в'язання гачком. 1920-ті рр., Пренайський р-н (Дзукія). OAML, LBM-1328. Фотоархів проекту

Іл. 11. Пояс. Фрагмент. Бавовняні та вовняні нитки, полотняне та перебірне (бранне) тканиня. 1920ті рр., Лаздійський р-н (Дзукія). OAML, LBM12269. Фотоархів проекту

Іл. 12. Чільце «карунеле». Тканина, нитки, бісер, склярус, лелітки, шиття, вишивання, в'язання гачком. Перша половина XX ст., Литва. OAML, LBM 8153, AD 660. Фотоархів проекту

них орнаментальних мотивів. Але це поки що попередні зауваги. За відсутності достатнього обсягу опрацьованих артефактів литовської вишивки, робити остаточні висновки зарано [7, с. 22—25].

Маловивченим допоки залишається використання в литовському текстилі бісерних матеріалів. З літературних джерел О. Федорчук вдалося з'ясувати, що у XIX — першій половині XX ст. бісер використовували в оздобленні головних уборів [9, с. 240, 243]. Зокрема, у Музеї народного побуту Литви у Румшішкесі було зафіксовано два типи дівочих матерчатих головних уборів, що мають вишиті вкраплення з бісеру: чільце («прибрувелес», «карунеле») та чільце-хустинка («касінічіа», «чепкялієс», «чепчукас») [7, с. 26—28]. Художня стилістика литовських пошитих з фабричних тканин і стрічок та мінімально дооздоблених лелітками й бісером головних уборів в народній ноші українців прямих аналогій не мала. Іл. 12.

Серед подібних (до литовських) дівочих головних уборів в українців відомим було лише чільце. При виконанні чільця українські майстрині використовували значно менше фабричних тканин і стрічок та вкладали багато ручної праць, зокрема при створенні орнаментального декору з бісеру [10, с. 460].

З літературних джерел стало відомо й про декоровані бісером святкові доповнення до народного одягу литовців (гаманці, накладні кишені, торбинки, наручі) [9, с. 251—252; 11; 12; 13]. Зокрема, у колекції Музею народного побуту Литви зберігається одна пара «решінес» — наручів (візерункових манжетів), в'язаних на спицях з ниток, на які набрано бісер. Це двоколірні наручі з вишневої вовняної нитки та білого бісеру, виконані у першій половині XX ст. майстринею із Лаздіяй (Дзукія). Іл. 13.

В'язаний з білого бісеру стрічковий орнамент має вигляд смуги з ромбів, обрамлених зигзагом. Відзначимо, що решінес могли виконувати без використання бісеру — із самих лише ниток. Але у всіх технологічних рішеннях (з бісером чи без нього) у накресленні орнаментальних мотивів перевагу надавали саме білому кольору (бісеру чи ниток). А от до найулюбленіших кольорів тла належали різнотональні червоні та сині барви [13].

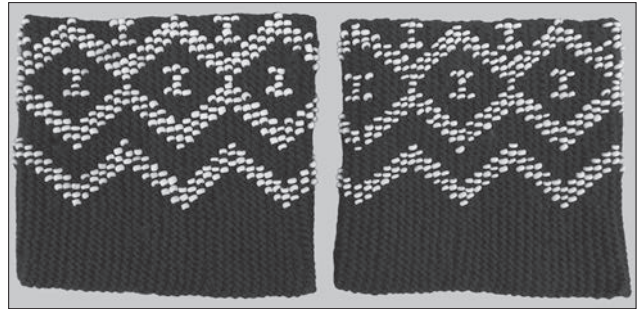
За технічним (в'язання нитками, на які набрано бісер) і художнім вирішенням (лінійно-графічні переважно двоколірні композиції) литовські наручі прямих аналогій в народній ноші українців не мають. Децю

схожими до литовських «решінес» є святкові вишукано орнаментовані гуцульські «нараквиці», які в'язали на спицях з ручнопрядених вовняних ниток натуральних кольорів або фарбованої волічки [7, с. 28—27].

Зовсім не представлені в колекції Музею народного побуту Литви вибійчані тканини та вироби з них. Але уже тепер, з огляду на опрацьовану етнографічну й мистецтвознавчу літературу, О. Болюк зробив попередній висновок, що вибійка, як різновид етнографічного текстилю, у литовців не набрала такого поширення, як в українців. Лише після виявлення литовських вибійчаних тканин можна буде приступати до їх порівняльного аналізу з українськими артефактами. За відсутності пам'яток литовської народної вибійки, робота О. Болюка в Музеї народного побуту Литви була зосереджена на виявленні та фіксації орнаментованих знарядь народного ткацтва. Зокрема, ученим було зафіксовано низку мотивів, однаково характерних як для литовської, так і української орнаментики [7, с. 30—35]. Іл. 14.

В рамках індивідуальної тематики Л. Герус «Експонування етнографічного текстилю: литовський досвід» було встановлено, що етнографічний текстиль в експозиції Музею народного побуту Литви є найрепрезентативнішою групою пам'яток декоративно-прикладного мистецтва, представлених в інтер'єрах житла етнографічних регіонів Литви: Аукштайтії, Жемайтії, Дзукії, Сувалкії, Малій Литві. Переважно це тканини для облаштування помешкання, які виконують водночас практичну, декоративну та обрядову функції. Ткані компоненти одягу не є такі чисельні у постійній експозиції Музею, проте їх частіше показують на тимчасових тематичних виставках. Слід відзначити, що литовський досвід представлення етнографічного текстилю саме в інтер'єрі житла виявляє аналогії в експонуванні аналогічних об'єктів у скансенах України. Це викликано специфікою музеїв під відкритим небом. Особливості експонування етнографічного текстилю литовців та українців зумовлена, головним чином, світоглядними, зокрема, естетичними критеріями [7, с. 35—37].

Майбутні студії українських та литовських дослідників передбачають фіксацію та опрацювання артефактів ХІХ ст. — першої половини ХХ ст., які зберігаються у музеях України (Львів, Коломия, Радивилів) та Литви (Крегінги, Клайпеда, Каунас, Вільнюс). Зокрема, групі українських учених для здійснення

Іл. 13. «Решінес». Вовняні нитки, бісер, в'язання на спицях. Перша половина ХХ ст., Лаздіяй (Дзукія). ОАМЛ, LBM 11843-1-2. Фотоархів проекту

Іл. 14. Учасник українсько-литовського проекту О. Болюк опрацьовує орнаментовані знаряддя художнього ткацтва. На фото: Ірена Друлієне, Е. Ненартавічюте, О. Болюк. 14.06.2018, ОАМЛ. Фото О. Федорчук

порівняльних студій істотно бракує пам'яток литовського народного текстилю ХІХ століття.

Висновки. Друга зустріч в рамках виконання міжнародного міждисциплінарного проекту «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри» сприяла ще ближчому знайомству українських та литовських учених. Опрацювання збірки Музею народного побуту Литви дало змогу міжнародній міждисциплінарній команді перейти від ознайомлення з творами до порівняльних досліджень. Українські учені скористалися з нагоди побачити та зафіксувати ткані, в'язані та вишиті компоненти литовського народного одягу, твори художнього дерева, обрядового хліба, народної іграшки. Подальше дослідження артефактів різних видів мистецтва сприятиме кращому розумінню універсальних та унікальних маркерів орнаментики українського і литовського мистецтва загалом та етнографічного текстилю зокрема.

Дворічний українсько-литовський проект «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри» (2018—2019) фінансується Міністерством науки і культури України (Договір № М/31-2018) та Науковою радою Литви (Фінансова угода № S-LU-18-2).

Список скорочень:

OAML — Open Air Museum of Lithuania (Музей народного побуту Литви в Румшішкесі)

1. Федорчук О., Куцир Т., Кумпикайте Е., Мілашене Д., Ненартавічюте Е. У пошуках етномистецької ідентичності: українсько-литовські студії (зустріч перша). *Народознавчі зошити*. 2018. № 2. С. 333—338.
2. Група львівських учених у рамках міжнародного проекту відвідала Литву. Режим доступу: <https://cityadm.lviv.ua/news/culture/251569-hrupa-lvivskykh-uchenikh-u-ramkakh-mizhnarodnoho-proektu-ornamentyka-etnohrafichnoho-tekstyliu-zakhidnoi-ukrainy-ta-lytvu-universalni-i-unikalni-parametry-vidvidala-lytvu>.
3. Українсько-литовський проект «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри». Режим доступу: http://ethnology.lviv.ua/ua/63/novyny_z_jyttya_instytutu.html.
4. Триває українсько-литовський науковий проект. Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4106>.
5. Никорак О.І. Українська народна тканина XIX—XX ст. : Типологія, локалізація, художні особливості. Ч. 1. Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України). Львів. 2004. 584 с.: іл.
6. Никорак О.І. Українські народні взористі тканини: порівняльна характеристика. *Записки наукового товариства імені Шевченка*. Т. CCLIX (259): Праці Секції етнографії та фольклористики. С. 179—210. Львів, 2010.
7. Звіт про науково-дослідну роботу «Орнаментика етнографічного текстилю Західної України та Литви: універсальні й унікальні параметри» за перший етап (2018, липень 26). *Архів відділу народного мистецтва ІН НАНУ*. 64 с.
8. Kumpikaitė Eglė, Nėnienė Inga. The Diamond Twills in Lithuanian Folk-skirts. *Materials science (Medžiagotyra)*. 2007. Vol. 13. № 1. L. 79—82.
9. Tomkuvienė D. *Kaišaidorių apylinkių tautinis kostiumas*. Vilnius, 2013. 432 l.: il.
10. Федорчук О.С. Бісер у декорі традиційного одягу українців (питання типології). *Народознавчі зошити*. 2012. № 3 (105). С. 452—468.
11. *Tradicinės aprangos priedai. Ryšeliai, delmonai, rištuvai, piniginės, diržai, krepšiai*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2014. 222 l.: il.
12. Juškienė I.F. *Nuo pintinės iki rankinės*. Vilnius: Vilniaus etninės kultūros centras, 2015. 248 l.: il.

13. Juškienė I.F. *Riešinės*. Vilnius: Spausdino UAB «Petro ofsetas», 2008. 200 p.: il.

REFERENCES

- Fedorchuk, O., Kutsyr, T., Kumpikaitė, E., Milašienė, D. & Nenartavičiūtė, E. (2018). In the search of ethno-artistic identity: Ukrainian-Lithuanian studios (the First Meeting). *The Ethnology Notebooks*, 2, 333—338 [in Ukrainian].
- A group of scientists from Lviv visited Lithuania due to international project. (2018, June 19) from the website of the Press service of Lviv City Council: Retrieved from: <https://cityadm.lviv.ua/news/culture/251569-hrupa-lvivskykh-uchenikh-u-ramkakh-mizhnarodnoho-proektu-ornamentyka-etnohrafichnoho-tekstyliu-zakhidnoi-ukrainy-ta-lytvu-universalni-i-unikalni-parametry-vidvidala-lytvu> [in Ukrainian].
- Fedorchuk, O. (2018, June 25) Ukrainian-Lithuanian project «Ornamentation of ethnographic textiles of Western Ukraine and Lithuania: universal and unique parameters» from the website of the National Academy of Sciences of Ukraine: Retrieved from: http://ethnology.lviv.ua/ua/63/novyny_z_jyttya_instytutu.html [in Ukrainian].
- The Ukrainian-Lithuanian scientific project continues (2018, June 25) from the website of the National Academy of Sciences of Ukraine: Retrieved from: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4106> [in Ukrainian].
- Nykorak, O.I. (2004). *Ukrainian folk fabric of the XIX—XX centuries: Typology, localization, artistic features. Part 1. Interior fabrics (based on materials from the western regions of Ukraine)* [in Ukrainian].
- Nykorak, O.I. (2010). Ukrainian folk patterned fabrics: comparative characteristic. *Zapysky naukovohto tovarystva imeni Shevchenka*. Lviv. CC CCLIX (259): *Pratsi Sektsiyi etnohrafiji ta fol'klorystyky*, 179—210 [in Ukrainian].
- Report on research work «Ornamentation of ethnographic textiles of Western Ukraine and Lithuania: universal and unique parameters» for the first stage (2018, July 26). In *Archive of the Department of Folk Art of the Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine* [in Ukrainian].
- Kumpikaitė, Eglė, & Nėnienė, Inga. (2007). The Diamond Twills in Lithuanian Folk-skirts. *Materials science (Medžiagotyra)*, 1 (Vol. 13, pp. 79—82).
- Tomkuvienė, D. (2013). *National costume of Kaišiadorys district*. Vilnius: Kaišiadorys Museum [in Lithuanian].
- Fedorchuk, O.S. (2012). Glass-beads in the traditional ukrainian garments (the typology issue). *The Ethnology Notebooks*, 3, 452—468 [in Ukrainian].
- Traditional clothing accessories. Bags, holders, binders, purses, belts, bags* (2014). Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus [in Lithuanian].
- Juškienė, I.F. (2015). *From basket to bag*. Vilnius: Vilnius Ethnic Culture Center [in Lithuanian].
- Juškienė, I.F. (2008). *Riešinės*. Vilnius: Spausdino UAB «Petro ofsetas» [in Lithuanian].